

УДК 338.2

Б.Е. Головаш,
канд. екон. наук, доцент
ORCID: 0000-0001-8049-057X

Д.Д. Іванцов,
студент
ORCID: 0000-0001-9003-8608

Л.В. Головаш,
аспірантка
ORCID: 0000-0002-8399-6135

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Тіньова економіка дуже поширене явище в сучасній економіці і притаманне будь-якій державі незалежно від рівня її соціально-економічного розвитку.

До тіньової економіки відносять економічну діяльність, що вважається незаконною або через те, що товари чи послуги, якими торгують, мають незаконний характер, або тому, що операції не відповідають вимогам державної звітності.

Тіньова економіка, яку також називають неформальною, включає в себе не тільки незаконну діяльність, але і невраховані доходи від виробництва легальних товарів і послуг, будь то грошові або бартерні операції. Отже, тіньова економіка включає в себе всі види економічної діяльності, які, як правило, підлягали б оподаткуванню, якби про них повідомляли податковим органам. Однак точне визначення тіньової економіки дати досить складно, тому що тіньова економіка постійно розвивається, пристосовуючись до змін в оподаткуванні та регулюванні.

Тіньова економіка – складне явище, яке в Україні набуло значного масштабу. Дане явище в Україні є одним з основних бар'єрів на шляху до європейської інтеграції, підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку, поліпшення рівня життя всередині країни. Наявність тіньової економіки свідчить про активність незаконної економічної діяльності в країні, високий рівень корупції в державному секторі, низький рівень правової та податкової моралі в суспільстві. В Україні все це залишається значний обсяг тіньової економіки, що значно погіршує соціально-економічний розвиток держави. Тіньова економіка стала однією з найбільш гострих економічних та соціально-політичних проблем в Україні і становить загрозу для економічної та національної безпеки держави.

Тіньова економіка присутня в різних секторах економіки не рівномірно. Визначення рівня тіньової економіки дає можливість уряду визначити, на які сектори потрібно звернути першочергову увагу.

У роботі авторами розглянута проблема значного рівня тінізації економіки в Україні. У статті описуються методика обчислення рівня тіньової економіки та дається порівняння рівнів тіньової економіки в Україні з 2010 по 2020 роки.

Авторами досліджуються причини та наслідки тінізації для економіки країни та описуються можливі шляхи подолання цього негативного явища.

Ключові слова: *тіньова економіка, причини тіньової економіки оподаткування, методи обчислення тіньової економіки.*

Вступ. Значні масштаби тінізації економіки у світі поряд з макроекономічною розбалансованістю та обмеженістю ресурсів визначаються основними глобальними ризиками найближчих десятиріч. У сучасних умовах тіньова економіка стає загальносвітовим негативним явищем, яке з розвитком міжнародних економічних зв'язків та фінансово-господарських технологій набуває нових, дедалі небезпечніших властивостей.

До головних інструментів тінізації фінансових потоків відносять мінімізацію податкових зобов'язань, ухилення від оподаткування, виведення коштів за межі України, легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та порушення бюджетних видатків. Скорочення масштабів тінізації економіки є невід'ємною складовою стратегії реформ у державі, але нажалі суттєвих зрушень у цьому питанні ми так і не отримали.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Проблему досить великого рівню тінізації економіки в Україні висвітлювалися в роботах З.С. Варналія [1], В.А. Предборського [2], В. Бородюка [3] та ін. Серед зарубіжних науковців цією проблематикою займалися Е. Фейг [4], П. Гутман [5], П. Годме [6]. У своїх працях вони досліджували причини виникнення тіньової економіки, а також описували методи боротьби з тінізацією економіки.

Постановка завдання. Тіньова економіка в Україні виступає однією з найбільших загроз її державності та національній безпеці. За визначенням експертів за рівнем тінізації економіка України входить до 40 найбільш тінізованих економік світу, що підтверджує значну актуальність даного напрямку дослідження. Завданнями та метою представленої роботи є дослідження причин, наслідків тінізації економіки та знаходження можливих шляхів подолання цього явища.

Виклад основного матеріалу статті: Уперше науковці звернули увагу на проблему тіньової економіки ще в 30-х рр. ХХ ст., у час, коли в економіці США панувала італійська мафія. Однією з перших праць, пов'язаних із вивченням проблем поширення тіньової економіки, у науковій літературі відзначається стаття американського економіста П.Гутмана "Підпільна економіка" [7], надрукована в 1977 р., де здійснено аналіз тіньових процесів і зроблено висновок, що не можна нехтувати неврахованою економічною діяльністю. Тіньова економіка – це ринкове виробництво товарів та послуг як заборонених, так і не заборонених законодавством, яке не враховується офіційною статистикою національного продукту і не пов'язане з будь-якими зобов'язаннями зі сплати податків державі.

Для того щоб визначити сутність тіньової економіки, потрібно виділити її складові: 1) економічна діяльність, що є легальною, неприхованою, але й такою, що не підлягає оподаткуванню і не враховується офіційною статистикою; 2) протизаконна, свідомо приховувана економічна діяльність. До першої складової тіньової економіки належить виробнича діяльність у домашніх господарствах, надання послуг на епізодичній основі, невеликі підробітки (догляд за дітьми, дохід, отримуваний від сільського господарства, виконання ремонтів власними силами тощо). Ця діяльність не враховується під час визначення обсягу валового національного доходу. Цей сектор називають "неформальною економікою". До другої складової Е.Фейг [4] включає заборонену в державі економічну діяльність, кримінальні діяння, а також усі інші види діяльності, які повинні враховуватись і

контролюватись державою, однак суб'єкти такої діяльності свідомо її приховують для ухилення від оподаткування або в інших протиправних цілях. Цю складову доволі часто називають “підпільною економікою”

Основними джерелами тінювих капіталів є перерозподіл державної власності в ході приватизації, неповернення виручки за експортовану продукцію, спекулятивні фінансові операції, ухилення від сплати податків і соціальних внесків (з одержуваних у тіньовому секторі прибутків не сплачуються податки і внески на соціальне страхування. Без прямої участі державних чиновників усіх рівнів такі операції неможливі, як і приватизація державного майна за безцінь. Об'єкти тіньової економіки, які підлягають оподаткуванню, збільшують свої доходи шляхом свідомого “перекручування” офіційних даних про реальні розміри витрат і прибутків в офіційній економіці та приховуванням даних про витрати і прибутки у незаконній діяльності. Важливу роль у тіньовій економіці відіграє саме фіктивний сегмент економіки. Емпіричний аналіз підприємств та організацій показав, що існує два основних типи схем прояву фіктивної економіки: Схема №1 – “Агент-примара”; Схема №2 – “Продукція-примара” (Рис.1, Рис. 2).

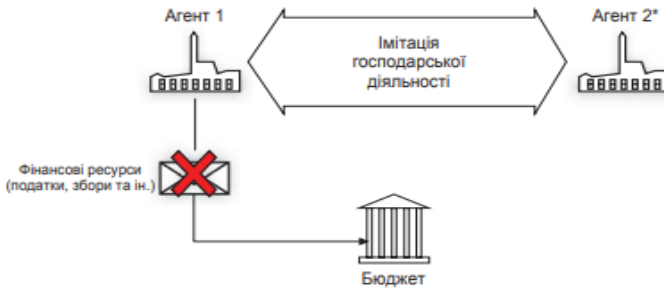

Рис 1. Принципова дія схеми Агент-примара [8]

Важливо відзначити, що ця схема універсальна. Форма власності підприємства ініціатора тінювих процесів (Агент 1) є непринциповою, тобто вона може бути як державна, так і приватна [8].

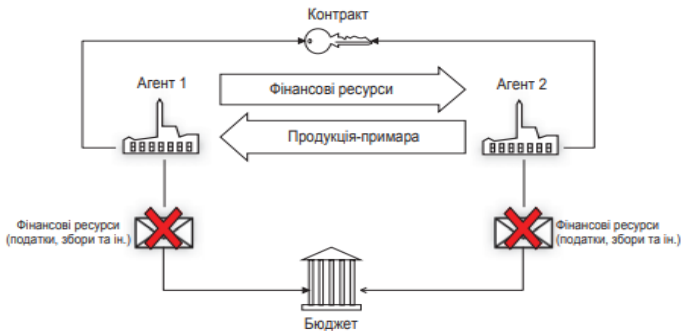

Рис 2. Принципова робота схеми “Продукція-примара” [8]

Складність використання схем – “продукція-примара” зумовлена передусім тим, що в основі фіктивних операцій лежать угоди (контракти). Особливо небезпечними у тіньовій економіці є фіктивні угоди, у результаті реалізації яких, ренту намагаються одержати не приватні фірми, а посадові особи бюджетних установ та/або державних підприємств [8].

Основою перевага цієї схеми полягає у складності доведення зловживань. Значні економічні втрати, зумовлені тіньовими процесами, з давніх часів призводили до певних обмежень стосовно потенційно небезпечних (виробництво зброї, наркотиків) та особливих (спирт, горілка, і т.п.) видів діяльності, оскільки саме вони здатні найбільше впливати на основи державотворення [7].

Концентрація підпільного виробництва продукції на територіях офіційного виробництва зумовлена низькими витратами тіньових дільців. Зазначимо, що пряме або непряме використання бюджетних установ у тіньовій економіці на практиці дає учасникам економічних відносин додаткові можливості (економія ресурсів, спрощення процедур проведення тіньових операцій тощо). Значною частиною тіньової економіки є злочини і зловживання у зовнішньоекономічній сфері.

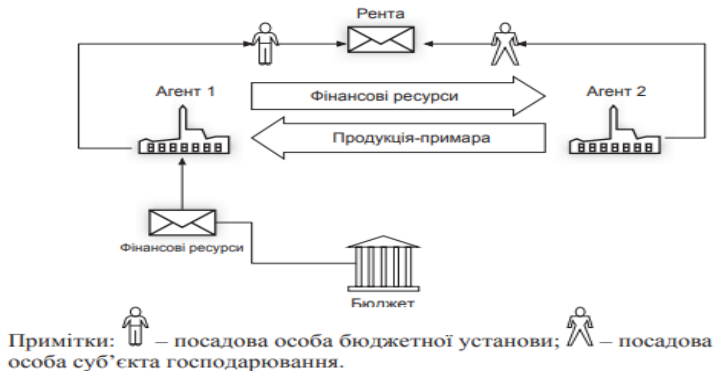

Рис 3. Принципова робота схеми “Продукція-примара” [8]

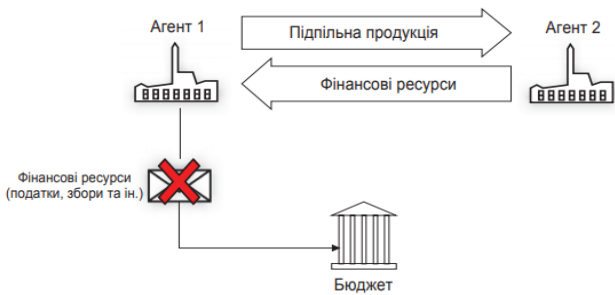

Рис 4. Принципова дія схеми підпільної економіки [8]

П.М. Годме [6] здійснив найвдалішу класифікацію причин ухилення від сплати податків, виділивши чотири основні групи: 1) моральні; 2) політичні; 3) економічні; 4) технічні.

Моральні причини: Полягають у тому, що бажання уникнути сплати податків є природною реакцією людини на будь-які фіскальні заходи держави. Це пов'язано з тим, що безпосередня сплата податку не приносить конкретного блага чи послуги для платника, більше того відсутність еквівалентності між сплаченими до бюджету платежами та спожитими суспільними послугами зумовлює відсутність моральної вини у суб'єкта господарювання за несплату.

Політичні: Такі причини приховування доходів з'являються, коли в державі присутнє лобювання інтересів окремих платників податків без економічних на те причин зі сторони органів державної влади. В такому випадку, суб'єкти господарювання, інтереси яких ставляться нижче при проведенні державної політики, шукають спосіб захистити себе від несправедливості й досить часто це виявляється у приховуванні власних доходів для зменшення податкових втрат.

Економічні: Перехід суб'єкта господарювання у тінювий сектор зазвичай відбувається через його бажання до збільшення власного прибутку. До цього може спонукати нерівномірність доходів, соціальна несправедливість, постійні кризові явища в економіці країни.

Технічні: Найважливішою технічною причиною перебування економічних суб'єктів в тіні є недосконалість, складність, нестабільність та суперечливість законодавства. Під недосконалістю законодавства розуміється велика кількість прогалин та шпарин, користуючись якими суб'єкти господарювання мають можливість здійснювати тінюву діяльність. Чим більше існує таких прогалин, тим більше привабливість для того щоб ними скористатися.

Важливим чинником тінізації економіки є корупція, яка завжди була актуальною проблемою для нашої держави [9]. Корупція перш за все деформує конкурентні механізми ринку та допомагає робити безкарними всіх учасників злочинного тінювого механізму.

Також, вагомим чинником тінізації економіки України є недосконалість та нестабільність вітчизняного податкового законодавства. Надмірна частота та непередбачуваність змін у податковому законодавстві не дозволяє суб'єктам господарювання вибудувати власну стратегію розвитку, яка була б сумісною з державною податковою політикою, а також сприяє збільшенню кількості помилок економічних суб'єктів при нарахуванні та сплаті податків та зборів. Раптові та ретельно непродумані податкові реформи досить часто виявляються неефективними та створюють велику кількість лазівок для ухилення від оподаткування, що ж звичайно не можна зарахувати до позитивних наслідків.

Для отримання статистичних даних, та аналізування рівню тінювої економіки, існують спеціальні методики розрахунку рівнів та стану тінювої економіки в країні [10].

- 1) Метод «витрати населення – роздрібний товарооборот» ;
- 2) Електричний метод;
- 3) Монетарний метод;
- 4) Обчислення рівня тінювої економіки за методом збитковості підприємств.

Як можна побачити на рис. 5, дані отримані за кожним з методів дещо відрізняються.

Отже, з 2010 року, рівень тіньової економіки в Україні тримався біля показника у 35%. Стрімке зростання рівню тіньової економіки почалося після революції гідності у 2014 році, 43%, найвищий рівень за всі роки, на відміченому проміжку. Але, після вдосконалення технологій визначення рівнів тіньової економіки, та початку детінізації економіки, на проміжку з 2015 р. і до 2019 р., помітно стрімкий спад рівню з 40% до 28% (рис. 5).

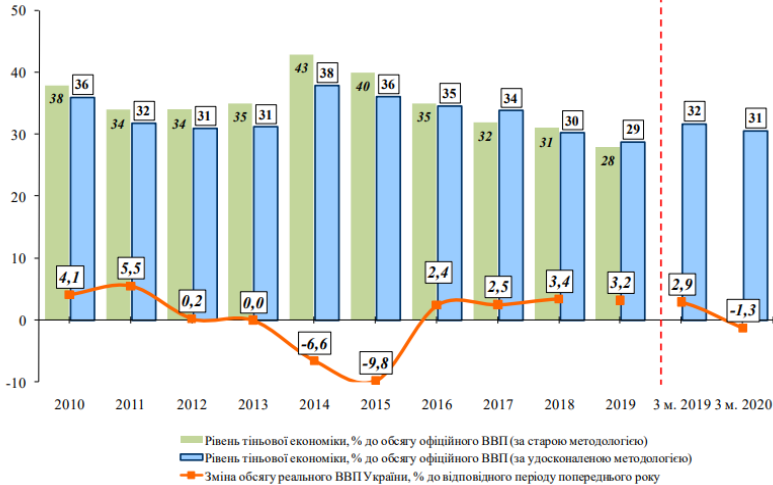

Рис. 5. Графік зміни рівнів тіньової економіки з 2010 по 2020 роки [10]

За розрахунками Мінекономрозвитку рівень тіньової економіки у 2019 р. склав 28% від обсягу офіційного ВВП, що на 2 в.п.1 менше за показник 2018 р. і є найнижчим рівнем, починаючи з 2009 р. (рис. 6). Збереження тенденції до зниження тіньової економіки відбулося, не зважаючи на поширення негативних наслідків пандемії COVID19 і зниження рівня реального ВВП на 1,3% за підсумком I кварталу 2020 року до відповідного кварталу 2019 року.

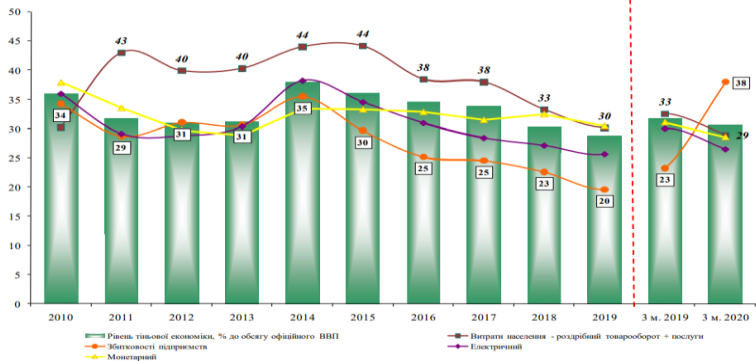

Рис. 6. Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП [10]

Зростання рівня тіньової економіки за методом збитковості підприємств є очікуваним. Адже, відповідно до методології розрахунку збільшення рівня тіньової економіки відбувається переважно внаслідок суттєво зростання збитків суб'єктів господарювання. А функціонування суб'єктів господарювання в умовах карантинних обмежень, запроваджених задля стримання поширення COVID-19, та утворених внаслідок цих заходів непередбачуваних логістичних проблем сформуvalo об'єктивні причини для зростання збитковості суб'єктів господарювання. Отже значною мірою зростання збитковості є відображенням об'єктивних процесів, а не динаміки тінізації.

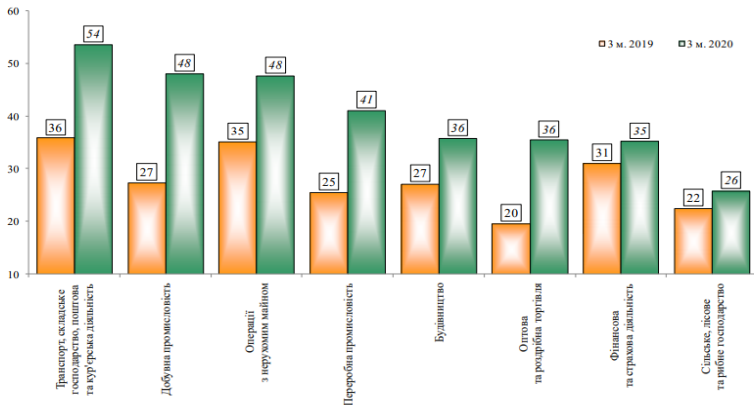

Рис. 7. Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності, % від обсягу офіційного ВДВ відповідного ВЕД 2019-2020р. [10]

Рівень тіньового сектору у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності порівняно з I кварталом 2019 р. збільшився на 18 в.п. до 54% від рівня ВДВ (валової доданої вартості) галузі. (рис. 7). Відповідно до методології розрахунку це було пов'язано з об'єктивним збільшенням збитків підприємства галузі у 6,1 разів (до 40,6 млрд. грн. у I кварталі 2020 р.), отриманих в умовах зупинених пасажирських та обмежених вантажних перевезень, (рішення, що було прийнято у рамках карантинних заходів, спрямованих на стримання масштабів поширення COVID-19 у світі). Рівень тіньового сектору у добувній промисловості і розробленні кар'єрів збільшився за підсумком січня-березня 2020 р. порівняно з відповідним періодом 2019 р. на 21 в.п. до 48% внаслідок скорочення кількості прибуткових підприємств (до 51,9% порівняно з 71,6% підприємств у січні-березні 2019 р.). Це відбулось в умовах суттєвого падіння цін на світових сировинних ринках (зокрема, нафти та газу). Водночас, доцільно відзначити наявність економічного протиріччя, коли при високій рентабельності операційної діяльності підприємств у добувній промисловості (33,2% у I кварталі 2020 року) значна кількість підприємств галузі (41,8% від загальної кількості підприємств галузі) відзвитувала про збиткові результати діяльності. З великою ймовірністю, це є наслідком високого рівня тінізації ВЕД (види економічної діяльності) [10].

Розрахунок рівня тіньової економіки за синтетичним, багатofакторним показником представлено на рис. 8, що також показує рівень тонізації економіки у 2019 р. 33%, і зменшення цього показника до 29% у першому кварталі 2020 року.

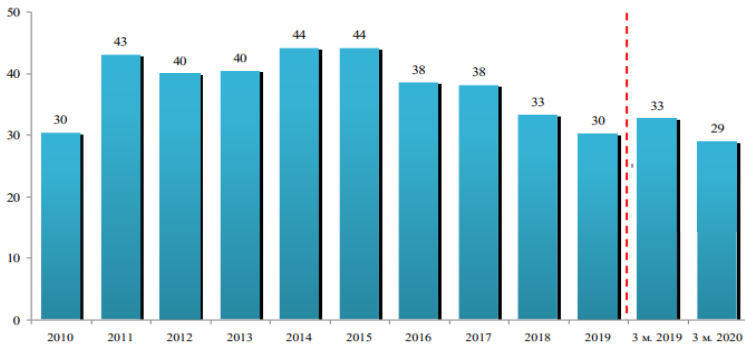

Рис. 8. Рівень тіньової економіки за чинною та удосконаленою методикою “витрати населення – роздрібний товарообороті послуги”, % від обсягу офіційного ВВП [10]

Тіньова економіка – глобальне явище. У розвинених країнах масштаби тіньової економіки відносно невеликі і складають приблизно 5-15 % ВВП. У країнах, що розвиваються, тіньовий сектор грає помітнішу роль. Так, в деяких з них тіньова економіка навіть переважає офіційну (Нігерія, Болівія, Таїланд). Середні масштаби тіньової економіки в країнах, що розвиваються, складають в середньому 35–45 %. Як можна побачити з репорту сервісу Mastercard банку (рис. 9) рівень тіньової економіки в Україні є одним з найбільших у світі [11].

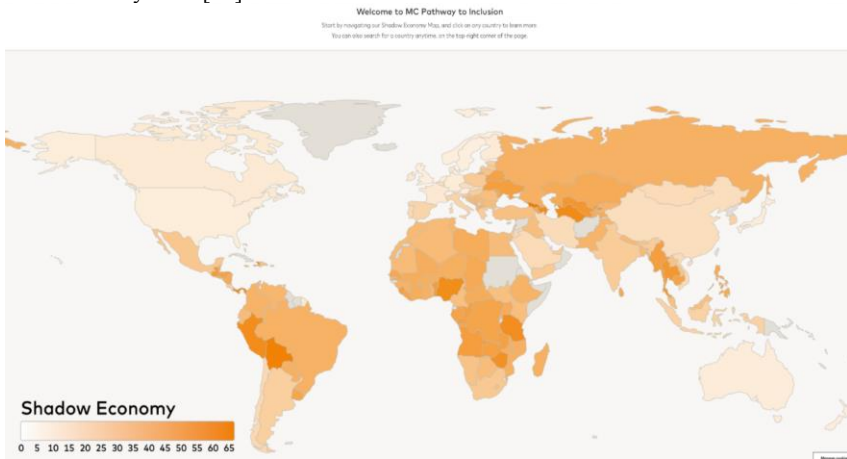

Рис. 9. Світове становище тіньової економіки станом на жовтень 2020 року за даними сервісу Mastercard [11]

Висвітлення основних чинників та передумов тінізації економіки України є сутнісним підґрунтям для розробки комплексу системних заходів стосовно детінізації національної економіки. Реалізація даного комплексу заходів повинна включати наступні вектори та безпосередні кроки протидії тінізації економіки України [12].

1. Вдосконалення законодавства в сфері боротьби з економічними злочинами.
2. Підвищення ефективності управління державними фінансами.
3. Боротьба з корупцією та підвищення рівня правової культури населення.
4. Розвиток безготівкового розрахунку.
5. Вдосконалення фіскального адміністрування.
6. Створення сприятливих та ефективних умов для ведення бізнесу.
7. Вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності та поліпшення міжвідомчої взаємодії.

8. Активізування взаємодії з провідними іноземними структурами, що реалізують антикорупційні програми

Для України слід додати деолігархізацію, демонополізацію, деофшоризацію, детінізацію, децентралізацію економіки, забезпечення рівноваги між злочином та покаранням, відновлення довіри до влади, доступне кредитування реального сектору економіки та фінансову підтримку наукового потенціалу, без якого інноваційний розвиток є неможливим.

Висновки. Згідно розглянутих проблем та наведених даних, тіньова економіка займає дуже велику нішу Української економіки, від 30 до 40 % грошей з обігу уникають оподаткування. Причинами таких високих рівнів тіньової економіки є системна криза економіки, що виникла через невідповідність методів здійснення ринкових перетворень. В кожній сфері прояву тіньової економіки потрібно шукати різні шляхи детінізації, адже специфічність кожної галузі не дає все звести під стандартне трактування. Основною метою детінізації економіки України є створення необхідних умов для покращення інвестиційного клімату, зниження податкового та регулятивного тиску на підприємницьку діяльність, захист прав власності та трудових відносин. Дані реформи також дадуть поштовх до забезпечення економічного розвитку держави, якого неможливо досягти за умов високих показників тіньової економіки.

Список літератури:

1. Варналій З.С. Шляхи детінізації економіки України та її особливості Банківська справа. – 2007. – № 2. – С. 56-66.
2. Предборський В. А. Детінізація економіки в контексті трансформаційних процесів. Питання теорії та методології: [монографія] / В. А. Предборський – К.: Кондор, 2005. – 614 с..
3. Бородюк В. стану тіньової економіки України та методи розрахунків її обсягів [Текст] / В. Бородюк [та ін.] ; НАН України, Ін-т Росії. - К. : [б. и.]. Вип. 3. - 1997. - 138 с. - ISBN 966-02-0280-6.
4. Feige Edgard L. (1990). Defining and Estimating Underground and Informal Economies: The New Institutional Economic Approach, World Development, 18. – N 7. – P. 990.
5. Gutmann Pierre M. The subterranean economy/ P. M. Gutmann // Financial Analysts Journal. – 1977.

6. Годме П.М. Фінансове право. Пер., вступ. ст.: Халфина Р.О. / П.М. Годме – М.: Прогресс, 1978. – С. 399-406.
7. Gutmann Pierre M. The subterranean economy/ P. M. Gutmann // *Financial Analysts Journal*. – 1977.
8. Мороз О.В., Семцов В.М. Тіньова економіка: структура, зміст, та особливості функціонування. / О.В. Мороз, В.М. Семцов // *Економіка АПК*. №3. – С. 96 – 102. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/9871/1/Semtsov1.pdf>.
9. Пірнікоза П.В. Причини значних обсягів тіньової економіки в Україні та шляхи їх усунення: фіскальні аспекти. / П. В. Пірнікоза // *Ефективна економіка*. №4. – 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4918>.
10. Тенденції тіньової економіки. Видання Міністерства економіки України. [Електронний Ресурс]. Режим доступу - <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
11. Mastercard Shadow Economy. ESI ThoughtLab. [Електронний Ресурс]. Режим доступу - <https://econsultsolutions.com/mastercard-shadow-economy/>.
12. Савич О.В., Савич І.В. Основні чинники та шляхи протидії тінізації економіки / О.В. Савич, І.В. Савич // *Ефективна економіка* № 2. – 2015. [Електронний Ресурс]. Режим доступу - <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3827>.
13. Сорокіна Л.В., Єрмошенко М.М., Чижов О.В., Єрмошенко А.М. Механізм впливу банків і страхових організацій на зниження тіньових грошових потоків. К. : Національна академія управління, 2014. 304 с.
14. Васенко В. К. Тіньова економіка України та шляхи її детінізації. Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. - 2016. - Вип. 1. - С. 15-23.
15. Жаліло Я. А. Тіньова економіка як "інституційна пастка" на шляху економічної модернізації. Економічна теорія. - 2018. - № 2. - С. 22-40.
16. Урсакий Ю. А. Тіньова економіка: чинники тінізації та шляхи детінізації. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2018. - Вип. 1-2. - С. 44-51.

References:

1. Varnaliy, Z.S. (2007) Shlyakhy detinizatsiyi ekonomiky Ukrainy ta yiyi osoblyvosti. *Bankivs'ka sprava*. № 2. Pp. 56-66.
2. Predbors'kyy, V. A. (2005) Detinizatsiya ekonomiky v konteksti transformatsiynyykh protsesiv. Pytannya teorii ta metodolohiyi: [monohrafiya] : K.: Kondor. 614 p.
3. Borodyuk, V. Ets (1997) stanu tin'ovoyi ekonomiky Ukrainy ta metody rozrakhunkiv yiyi obsyahiv; NAN Ukrainy, In-t Rosiyi. - K. : [b. y.]. Vyp. 3. 138 p.
4. Feige Edgard L. (1990). Defining and Estimating Underground and Informal Economies: The New Institutional Economic Approach, *World Development*, 18. N 7. – P. 990.
5. Gutmann, Pierre M. (1997) The subterranean economy. *Financial Analysts Journal*. – 1977.
6. Hodme, P.M. (1978) Finansove pravo. Per., vstup. st.: Khalfyna R.O. M.: Prohress, pp. 399-406.

7. Gutmann, Pierre M. The subterranean economy. *Financial Analysts Journal*. 1977.
8. Moroz, O.V., Semstov, V.M. Tin'ova ekonomika: struktura, zmist, ta osoblyvosti funktsionuvannya. *Ekonomika APK*. №3. Pp. 96 – 102. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/9871/1/Semtsov1.pdf>.
9. Pirnykoza, P.V. (2016) Prychyny znachnykh obsyahiv tin'ovoyi ekonomiky v Ukraini ta shlyakhy yikh usunennya: fiskal'ni aspekty. *Efektivna ekonomika*. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4918>.
10. Tendentsiyi tin'ovoyi ekonomiky. Vydannya Ministerstva ekonomiky Ukrainy. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
11. Mastercard Shadow Economy. ESI ThoughtLab. URL: <https://econsultsolutions.com/mastercard-shadow-economy/>.
12. Savych, O.V., Savych, I.V. (2015) Osnovni chynnyky ta shlyakhy protydyi tinizatsiyi ekonomiky. *Efektivna ekonomika* № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3827>.
13. Sorokina, L.V., Yermoshenko, M.M., Chyzhov, O.V., Yermoshenko, A.M. (2014) Mekhanizm vplyvu bankiv i strakhovykh orhanizatsii na znyzhennia tinovykh hroshovykh potokiv. K. : Natsionalna akademiia upravlinnia, 304 p.
14. Vasenko, V. K. (2016) Tinova ekonomika Ukrainy ta shliakhy yii detinizatsii. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*. Seriya : Ekonomichni nauky. Vyp. 1. Pp. 15-23.
15. Zhalilo, Ya. A. (2018) Tinova ekonomika yak "instytutsiina pastka" na shliakhu ekonomichnoi modernizatsii. *Ekonomichna teoriia*. № 2. Pp. 22-40.
16. Ursakii, Yu. A. (2018) Tinova ekonomika: chynnyky tinizatsii ta shliakhy detinizatsii. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*. Ekonomichni nauky. Vyp. 1-2. Pp. 44-51.

Д.Д. Иванцов, Б.Э. Головаш, Л.В. Головаш

Пути решения проблемы детенизации экономики Украины

Теневая экономика очень распространенное явление в современной экономике и характерна для любого государства независимо от уровня ее социально-экономического развития. Данное явление в Украине имеет значительные масштабы и является одним из основных барьеров на пути к европейской интеграции, повышения конкурентоспособности на мировом рынке, улучшения уровня жизни внутри страны.

В работе авторами рассматривается проблема тенизации экономики Украины. В статье описываются методика вычисления уровня теневой экономики, и дается сравнение уровней теневой экономики в Украине с 2010 по 2020 годы.

Авторами исследуются причины и последствия тенизации для экономики страны и описываются возможные пути преодоления негативного явления.

Ключевые слова: теневая экономика, причины теневой экономики, налогообложения, методы вычисления теневой экономики.

B. Golovash, D. Ivantsov, L. Golovash

The ways of solving the problem of Ukraine's economy de-shadowing

Shadow economy is very common in the modern economy and inherent in any state, regardless of its level of socio-economic development.

The underground economy refers to economic transactions that are deemed illegal, either because the goods or services traded are unlawful in nature, or because transactions fail to comply with governmental reporting requirements.

Also called the underground, informal, or parallel economy, the shadow economy includes not only illegal activities but also unreported income from the production of legal goods and services, either from monetary or barter transactions. Hence, the shadow economy comprises all economic activities that would generally be taxable were they reported to the tax authorities.

A precise definition of the shadow economy, however, is quite difficult because the shadow economy develops all the time, adjusting to changes in taxation and regulations.

Shadow economy is a complex phenomenon that has become significant in Ukraine. This phenomenon in Ukraine is one of the main barriers to European integration, increasing competitiveness in the world market, improving living standards within the country. The presence of a shadow economy indicates the activity of illegal economic activity in the country, a high level of corruption in the public sector, a low level of legal and tax morality in society. Ukraine still has a significant volume shadow economy, which significantly impairs the socio-economic development of the state. Shadow economy has become one of the most acute economic and socio-political problems in Ukraine and poses a threat to the economic and national security of the state.

The shadow economy is present unevenly in different sectors of the economy. Determining the level of the shadow economy allows the government to identify which sectors have to be given priority.

The work based on the analysis of a significant array of analytical and statistical material. The problem of a significant level of shadowing of the economy in Ukraine is considered. The article describes the method of calculating the level of the shadow economy and compares the levels of the shadow economy in Ukraine from 2010 to 2020.

Authors study the causes and consequences of shadowing a country's economy and describe possible ways to overcome the negative phenomenon.

Key words: *shadow economy, reasons of shadow economy, taxation, methods of calculating the shadow economy.*

Посилання на статтю:

APA: Golovash, B., Ivantsov, D., Golovash, L. (2020). The ways of solving the problem of Ukraine's economy de-shadowing. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 46, 175-187.

ДСТУ: Головаш Б.Е. Шляхи вирішення проблеми детінізації економіки України [Текст] / Б.Е. Головаш, Д.Д. Іванцов, Л.В. Головаш // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2020. – № 46. – С. 175-187.